Média pri vyučovaní sociálnych a religióznych aspektov manželstva – dokumenty magistéria.

Anton Fabian

Abstrakt

Príspevok pojednáva o dokumentoch magistéria (encykliky, exhortácie, listy) ktoré sa výslovne alebo imlicitne zmieňujú o používaní mediálnych prostriedkov pri vyučovaní. Ide predovšetkým o konštitúciu Sapientia christiana vzťahujúcu sa na cirkevné univerzity, ale aj o Ex corde Ecclesiae o katolíckych univerzitách. V druhej časti príspevku sú Power Point ukážky z vyučovanie sociálnych a religióznych pilierov manželstva.

Abstract

The article deals with the documents of the magisterium (encyclicals, exhortations, letters) which expressly or imlicitny discuss the use of media resources in teaching. This is particularly the constitution Sapientia Christiana relating to the ecclesiastical universities, but also on Ex corde Ecclesiae of Catholic universities. In the second part of the paper are Power Point demonstrations of teaching social and religious pillars of marriage.

Kľúčové slová
média, spoločenské oznamovacie prostriedky, magistérium, manželstvo.

Keywords
media, social communications, magisterium, marriage.

Úvod

Význam médií v súčasnej dobe je nespochybniteľný. Stretávame sa s nimi na každom kroku: pri obchodovaní, cestovaní, vzdelávaní, v zdravotníctve i pri trávení voľného času. Bez televízie, rozhlasu, filmu, internetu, internetbankingu a e-mailu si dnes život ani nedokážeme predstaviť. Ani vzdelávací proces na rôznych stupňoch škol sa nemôže rozvíjať bez zakomponovania spoločenských oznamovacích prostriedkov do výuky, v našom prípade osobitne prezentačného programu Power Point z balíka Microsoft Office pri prednáškach a cvičeniach.

1 Magistérium o médiach

Cirkevné Magistérium kladie veľký dôraz na využívanie spoločenských komunikačných prostriedkov. Vidíme to v rôznych dokumentoch, počnúc encyklikami „Vigilanti cura“ od Pia XI. (1936), „Miranda prorsus“ od Pia XII. (1956) cez „Inter mirifica“ (Druhý vatikánsky koncil, 1963) až po pastoračné inštrukcie (listy) „Communio et Progressio“ (1971), a „Aetatis Novae“ (1992). Aj v iných dokumentoch Cirkvi sa venuje pozornosť tejto téme. Menovite sa spomína v apoštolskej exhortácii „Evangelii nuntiandi“ (1975) od Pavla VI. a v encyklike „Redemptoris Missio“ (1990) od Jána Pavla II., kde zdôrazňujú, že nestačí využívať médiá len k šíreniu kresťanskej zvesti, ale že je potrebné kresťanskú zvesť integrovať do novej kultúry, ktorá je tvorená a ovplyvňovaná médiami, a to novou rečou a novým spôsobom komuni-

kácie. Aj vzdelávanie na vysokej škole je súčasťou novej kultúry v ktorej rastú slovenskí študenti i učitelia a ktorú Pavol VI. nazval „civilizácia obrazov.“ [1]

Keďže sa nachádzame na pôde Teologickej fakulty, riadime sa Apoštolská konštitúciou Jána Pavla II. Sapientia christiana (Kresťanská múdrosť) o štúdiu na cirkevných univerzitách a fakultách zo dňa 15. apríla 1979, kde sa v čl. 55 § 1 píše: „Aj technické prístroje, audiovizuálne a iné pomôcky, ktoré podporujú didaktické umenie, majú byť na fakulte k dispozícii.“[2] Toto jednoduché vyjadrenie bolo publikované pred 36 rokmi a je stále platné. Jeho odkaz naplňame konferenciou s názvom „Možnosti využitia multimediálnych učebných materiálov o manželstve a rodine pre sociálnu prácu.“ Od počiatkov systematického vzdelávania ide pedagógom predovšetkým o jeho efektivizáciu, čiže o to, aby naučili študentov čo najviac, čo najrýchlejšie, s čo najmenším množstvom vynaloženej energie. Prezentačný program Power Point z balíka Microsof Office je v tomto smere výborným sluhom.

2 Namiesto kníh a skrípt

Vedecko-technický rozvoj v 20. storočí priniesol so sebou aj tlak na zvyšovanie vzdelania, čo zase nutne viedlo k zmenám ukladania informácií na médiá, ktoré by mali byť prístupnejšie, jednoducho ovládateľné, vyhovujúce všetkým ekologickým kritériám a lacnejšie. Kniha a vysokoškolské skriptá ako médium prenosu informácií sa začali časom marginalizovať a vydavateľstvá začali hľadať nové efektívne možnosti distribúcie informácií.

Veľký zlom nastal odštartovaním počítačovej éry. Elektronické médiá sa stali pohodlnejšie, rozsahovo menšie, prehľadnejšie a ľahko dostupné. Vybudovaním celosvetovej siete Internet sa orientácia vydavateľstiev na elektronické formy len potvrdila a umožnila výrazne jednoduchšiu dostupnosť k informáciám. Pomocou počítača sa umožnilo preberanie obrovského množstva informácií s najmenšími detailmi trojrozmerných obrázkov a s možnosťou ich ukladania a tlačenia. Taktiež sa začali distribuovať iba úvodné programy s odkazmi na internetové databázy, ktoré sú on-line prepojené s vydavateľstvami a informácie nachádzajúce sa v nich sú sústavne aktualizované, takže študenti aj učitelia majú nepretržitý prístup k najnovším vedeckým zisteniam a poznatkom.[3] Prax ukazuje, že efektívnejšie naučenie dosiahne učiteľ, ktorý ponúkne študentom svoju Power Pointovú prezentáciu, hoci ide zjavne o jeho „now how.“

Ján Pavol II. pracovníkom masmédií a osobitne veriacim činným v tejto dôležitej oblasti spoločnosti adresoval výzvu, ktorú od začiatku svojej služby pastiera univerzálnej cirkvi sa usiloval šíriť po celom svete: „Nebojte sa!“ Nebojte sa nových technológií! Ony patria medzi obdivuhodné veci – „inter mirifica“, ktoré nám Boh dal k dispozícii, aby sme mohli spoznať, využívať a ohlasovať pravdu, aj pravdu o našej dôstojnosti a o cieli, ktorý nám je určený...“ [4] Teologická fakulta v študijnom programe 2.1.16 katolícka teológia výrazne zaostáva pri prednáškach a cvičeniach s využívaním médií. Iná situácia je na študijnom programe 3.1.14 sociálna práca, kde je vyššia využiteľnosť spoločenských oznamovacích prostriedkov.

3 Ex corde Ecclesiae

[1] PAVOL VI, Evangelii Nuntiandi (O ohlasovaní evanjelia) 1975. Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda 1978, čl. 42.
[2] JÁN PAVOL II. Sapientia christiana (Kresťanská múdrosť) 1979. Trnava : SSV 1999, čl. 55.
[3] NEČASANÁ, M., Využitie médií v hudobno-výchovnom procese. In: www. konference.osu .cz/khv/2009/file.php?fid=66
[4] JÁN PAVOL II.: Rýchly rozvoj, 2005. Trnava : SSV, 2005, čl. 14.

Médiá a výchovno – vzdelávací proces
Formát súboru: Microsoft Word
V hudobno-výchovnom procese v ZŠ i ZUŠ majú **médiá** nedostatočné uplatnenie .... Zisťovali sme využívanie **médií** a masmédií pri **vyučovaní** hudobnej výchovy, ...
konference.osu.cz/khv/2009/file.php?fid=66

Iným dôležitým dokumentom, ktorý nás zaväzuje je apoštolská konštitúcia Ex corde Ecclesiae (1990) o katolíckych univerzitách, kde je uvedené: „Katolícka univerzita by mala stále prihliadať na kultúry dnešného sveta a kultúrne tradície Cirkvi, aby podporovala stály a plodný dialóg medzi evanjeliom a dnešnou spoločnosťou. Medzi kritériami, ktoré charakterizujú všetky kultúry, majú prednosť cit pre jednotlivca, jeho slobodu a dôstojnosť i cit pre jeho zodpovednosť a jeho otvorenosť transcendencii. S úctou jednotlivca je spojená vysoká hodnota rodiny, pôvodnej bunky každej ľudskej kultúry.“ [5] Tieto slová podčiarkujú význam nášho projektu Kega, výskum postojov vysokoškolákov v oblasti manželstva a rodiny, ktorého súčasťou je aj táto konferencia.

„Katolícke univerzity sa majú snažiť rozlišovať a zvažovať ciele a protirečenia dnešnej kultúry a pokúšať sa zvyšovať jej schopnosť v prospech plného rozvoja jednotlivcov a rozsiahleho rozvoja národov. Osobitne sa odporúča vhodným skúmaním zistiť, aký vplyv majú moderné technológie a predovšetkým médiá na ľudí, rodinu, inštitúcie a kultúru vôbec.“ [6] Ak z pedagogiky, psychológie, rétoriky aj komunikácie vieme, aký význam má obraz pri vyučovaní, nemôžeme ignorovať požiadavku využívania moderných technológií, o ktorých hovorí pápež Ján Pavol II.

Hoci témou našej konferencie je využívani médií pri vyučovaní – teda ide viac o formu - nemožno opomenúť aj obsah vyučovania na katolíckej univerzite, ktorý sa rozvíja v korelácii viery a vedy. Ján Pavol II. píše: „Oblasť osobitného záujmu katolíckych univerzít je dialóg medzi kresťanským myslením a modernými vedami. Táto úloha si vyžaduje ľudí, ktorí sa môžu preukázať osobitnými schopnosťami v jednotlivých disciplínach a súčasne teologicky dostatočne vzdelaných a schopných narábať s epistemologickým riešením problémov na úrovni vzťahu viery a rozumu. Táto úloha sa vzťahuje na prírodné aj humánne vedy, ktoré nastoľujú nové komplexné filozofické a etické problémy. Kresťanský bádateľ musí ukázať obohatenie ľudského rozumu vyššou pravdou, pochádzajúcou z evanjelia.“ [7]

4 Codex iuris canonici

Tretím dôležitým dokumentom je Kódex kánonického práva (1983), ktorý v rámci svojej tretej časti pojednáva o Učiteľskej úlohe Cirkvi. Niektoré kánony hovoriace o katechéze vyzývajú na využívanie mediálnych prostriedkov. Kán 769: „Kresťanská náuka sa má predkladať spôsobom priliehavým stavu poslucháčov a primeraným potrebám doby.“ [8] Kán 779: „Katechetická výuka sa má podávať pri použití všetkých prostriedkov, didaktických pomôcok a spoločenských oznamovacích prostriedkov, ktoré sa ukazujú ako účinnejšie na to, aby si veriaci primerane svojej povahe, schopnostiam a veku, ako aj životným podmienkam plnšie osvojili katolícku náuku a mohli ju lepšie uvádzať do praxe.“ [9]

[5] JÁN PAVOL II. Ex corde Ecclesiae, 1990. Trnava : SSV, 1998, čl. 45.
[6] JÁN PAVOL II., Ex corde ecclesiae, 1990. Trnava : SSV, 1998, čl 45.
[7] JÁN PAVOL II., Ex corde ecclesiae, 1990. Trnava : SSV, 1998, čl 46.
[8] Kódex kánonického práva 1983, Trnava : SSV 1996, kán. 769.
[9] Kódex kánonického práva 1983, Trnava : SSV 1996, kán. 779.

Tieto slová síce hovoria o odovzdávaní viery, ale platia aj pre odovzdávanie iných informácií, ktoré realizujeme na študijných programoch na katolíckej univerzite. V kánone 779 by som podčiarkol slovo: „účinnejšie," ktorým sa vystihuje porovnanie metódy vyučovania iba ústnym poučovaním s metódou výkladu obohatenou Power Point prezentáciou.
Kán 761: „Na ohlasovanie kresťanskej náuky sa majú používať rozličné dostupné prostriedky, predovšetkým kázanie a katechetická výuka, ktoré zaujímajú vždy popredné miesto, ale aj predkladanie náuky v školách, v akadémiách, na konferenciách a pri stretnutiach rozličného druhu, ako aj jej rozširovanie verejnými vyhláseniami zo strany zákonnej vrchnosti v tlači a v iných spoločenských oznamovacích prostriedkoch z príležitosti niektorých udalostí." [10] Toto korešponduje s naším zámerom využívať média pri študijných jednotkách týkajúcich sa manželstva a rodiny z kresťanského pohľadu.

5 Nový jazyk

Média pracujú pomocou zvláštneho jazyka, ktorý je možné charakterizovať ako jazyk totálny, ktorý používa nielen text, ale aj obrazy, farby, film, zvuky, hudbu a slová. Je to jazyk obsahovo oveľa bohatší, než samé hovorené či tlačené slovo, lebo pôsobí nielen na sluch a intelekt, ale na celého človeka a celý rozsah jeho zmyslových a psychických receptorov. Fakt tejto novej audiovizuálnej epochy s ohromným vplyvom a možnosťami pôsobenia na človeka je pre nás všetkých veľkou výzvou. [11]

Pápež Pavol VI. hovorí o médiach doslova toto: „Cirkev by sa cítila vinnou pred Bohom, keby nevyužila tieto veľmi účinné prostriedky, ktoré ľudský rozum neustále zdokonaľuje. Pomocou nich Cirkev hlása "zo striech" (*Mt* 10,27; *Lk* 12,3) radostné posolstvo, ktoré jej bolo zverené. Tieto prostriedky sa vlastne stali modernou a pôsobivou kazateľnicou, pretože Cirkev ich prostredníctvom môže hovoriť zástupom." [12] I keď na prvom mieste tu zaznieva evanjelizácia, vysokoškolský asistent, docent alebo profesor je zapojený do procesu evanjelizácie svojimi prednáškami a cvičeniami, v ktorých nemusí byť exaktne použité slovo „Boh", ale majú mať dimenziu kresťanského postoja. Nevyužívanie médií vo vyučovacom procese je ochudobňovanie študentov a zníženie kvality Katolíckej univerzity.

O našich študentoch, ktorí už vyrástli na televíznych programoch a počítačových hrách platí to, čo napísal Zasepa: „Existuje všeobecné presvedčenie, že rozvoj elektronických masmédií sa rozhodujúcim spôsobom pričinil o vznik novej civilizačnej a kultúrnej epochy ľudstva. Novodobé médiá formujú dnes svet, kultúru a tiež človeka, jeho pocity, prežívania, mentalitu a životné zásady." [13]
Potvrdzuje to aj inštrukcia *Aetatis novae*, kde čítame: „Moc oznamovacích prostriedkov siaha tak ďaleko, že ovplyvňuje nielen spôsob myslenia, ale aj jeho obsah. Pre mnohých ľudí zodpovedá skutočnosti to, za čo ju médiá vydávajú; všetko, čo médiá výslovne neuznávajú sa zdá bezvýznamné." [14] Ak sa v médiách nehovorí o modlitbe, spiritualite, harmonickej rodine – zdá sa že je to bezvýznamné, hoci sú to dôležité hodnoty. Pretože sa často hovorí v médiách o pracích práškoch, zdá sa že sú dôležité, hoci sú indiferentné. Ak na Katolíckej univerzite učíme študentov o manželstve, rodine a zodpovednom rodičovstve, pomáhame im správne

[10] Kódex kánonického práva 1983, Trnava : SSV 1996, kán. 761.
[11] Porov. ZASĘPA, T. - OLEKŠÁK, P.: *Internet a globalizácia*. Ružomberok : 2006, s. 14.
[12] PAVOL VI, Evangelii Nuntiandi (O ohlasovaní evanjelia) 1975. Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda 1978, čl. 45.
[13] ZASĘPA, T. - OLEKŠÁK, P.: *Internet a globalizácia*. Ružomberok : 2006, s. 159.
[14] AN 4

rozlišovať v hodnotovej orientácii. Zapojením mediálnych pomôcok pri vyučovaní sa tento proces umocňuje a zefektívňuje.

Druhá časť

Medzi jednotky študijného programu Sociálna práca na Teologickej fakulte patrí aj predmet Vybrané kapitoly z teológie 6. Jeho obsah tvorí Manželstvo z aspektu sociálneho a religióz-neho. Hneď na začiatku sú študentom predstavené štyri piliere manželstva.

Power Point umožňuje jasne rozlíšiť ciele a vlastnosti manželstva, ktoré tvoria súbor podstat-ných práv a povinností.
Na vysvetlenie manželstva ako sviatosti je nevyhnutné porozumenie znakov a symbolov. Ob-razom sa táto problematika dá veľmi dobre zvládnuť.

Keď neskôr treba vysvetliť rozdiel medzi sobášom na úrade a v kostole, slúži k tomu právna terminológia o forme uzatvárania manželstva.

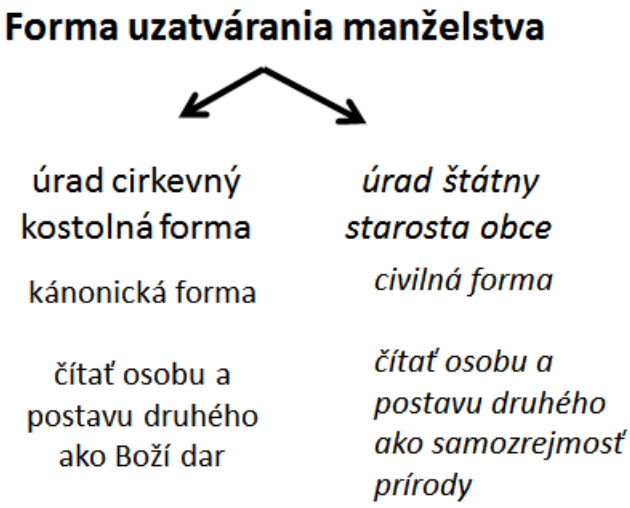

Ked sa hovorí o manželstve ako o zmluve, je potrebné rozlíšenie:

Kvalitu zmluvy pomáha porozumieť cirkevné právo a niektoré jeho dejinné ustanovenia.

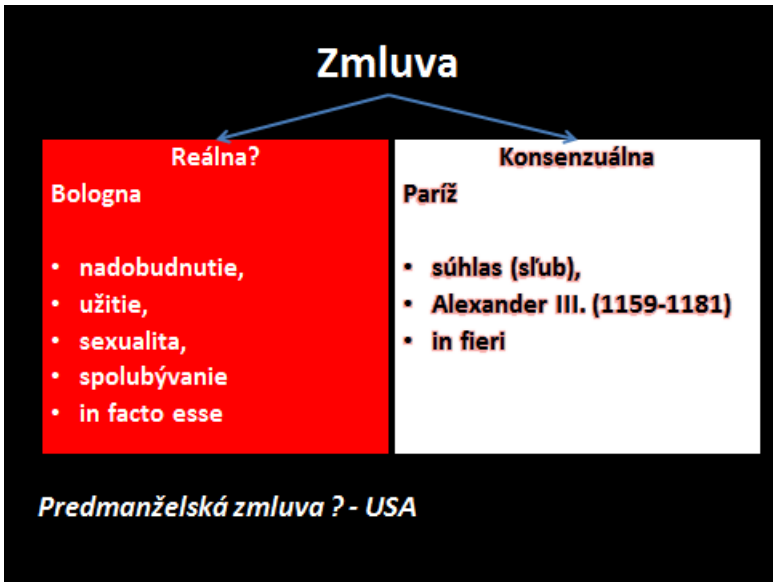

Konštitutívnou skutočnosťou manželstva je súhlas, ktorý musí mať potrebné vlastnosti.

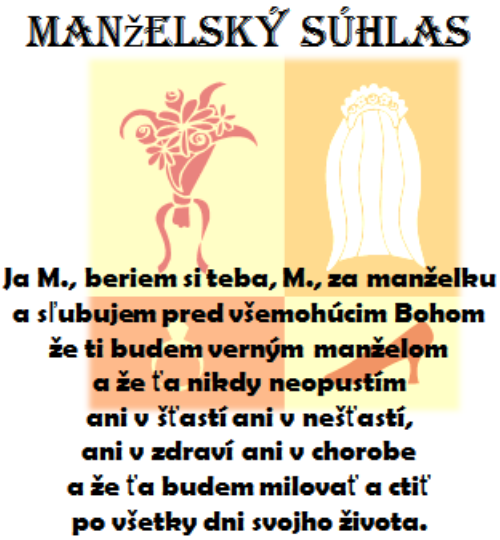

Keďže sociálna práca je o pomoci ľuďom zraneným rozvodom, dôležité kapitoly tohto predmetu tvorí aj rozdiel medzi civilným rozvodom a cirkevnou nulitou.

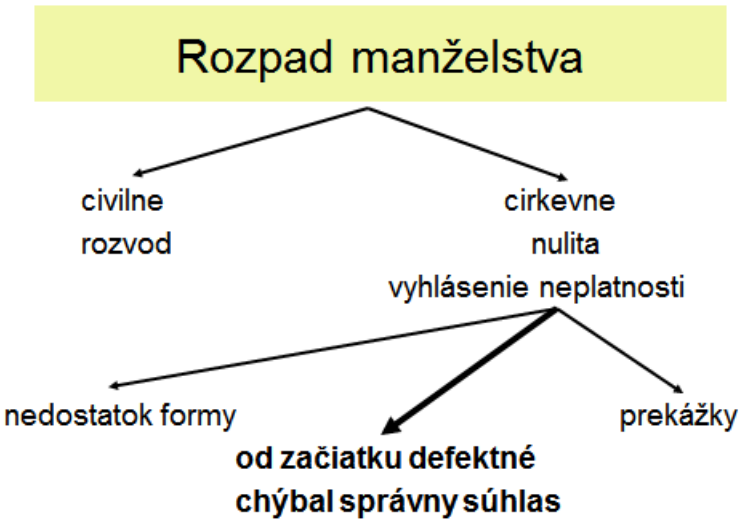

Niekedy je defekt súhlasu pri uzatváraní manželstva skrytý a vyjde najavo neskôr, ale rozhodujúce je, či bol prítomný vo chvíli uzatvárania manželstva v kostole. Podľa toho sa rozhoduje o platnosti alebo neplatnosti manželstva.

Neschopnosť vziať na seba podstatné záväzky manželstva z dôvodov psychickej povahy

homosexualita
transexualizmus
narcizmus
sadizmus
alkoholizmus
drogy
gemblerstvo
internet

Niekedy by mohla byť nulita spôsobená prekážkou pri uzatváraní manželstva, čo je súčasťou právnej cirkevnej tradície.

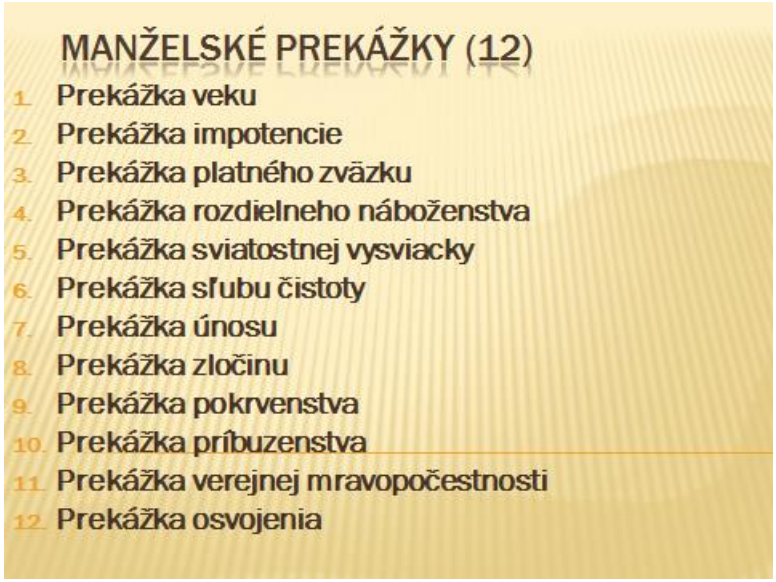

Na iných predmetoch sa študent dozvie aké sú formy sociálnej pomoci rozvedeným rodinám a aké metódy práce je vhodné použiť. Tu sa dozvie formy pomoci zo strany Cirkvi.

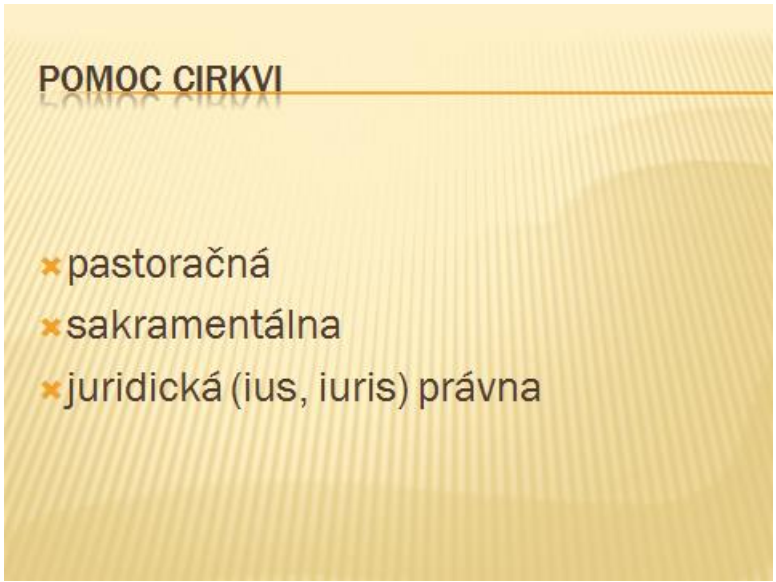

Zaujímavosťou je, že rozdiel medzi rozvodom a nulitou je aj v prístupe k účastníkom sporu.

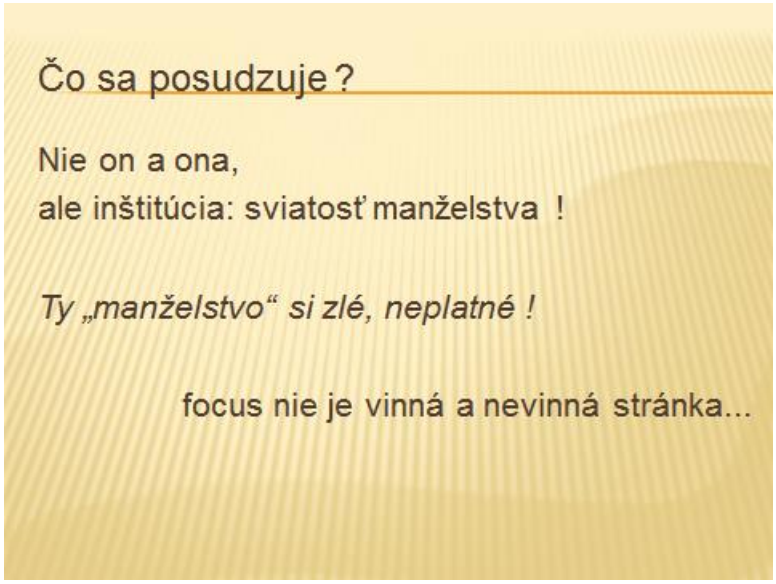

Pokiaľ ide o fázu procesu nulity, ktorý sa koná na úrade biskupa, študenti sa s nimi zoznámia aj preto, aby mohli raz kompetentne poradiť svojim klientom.

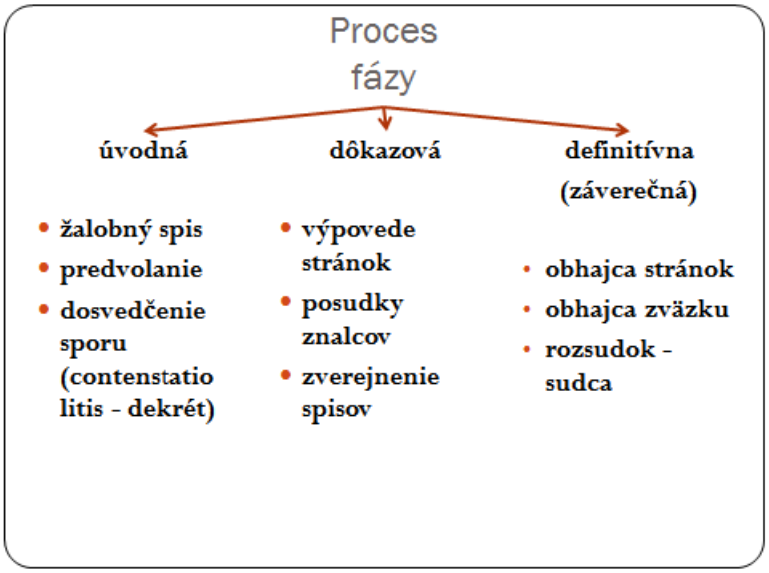

Záver

niekoľko vybraných ukážok V Power Point prezentácii umožňuje nahliadnuť do spôsobu, akým je predmet v rámci jedného semestra realizovaný. Samozrejme, že počet slidov je mnohonásobne väčší a detailnejší. Jednoznačne treba potvrdiť že vďaka mediálnej prezentácii zostáva živým a pútavým, o čom svedčia aj ohlasy zo strany študentov.

Autor

Mons. Prof. ThDr. JCDr. Anton Fabian, Phd
na Teologickej fakulte Katolíckej univerzity sa venuje histórii a etike sociálnej práce
fabian.anton@rimkat.sk